

11. Сіташ Т. Д. Фінансування установ охорони здоров'я / Т. Д. Сіташ // Актуальні проблеми економіки.– 2009. – № 3. – С. 175–179.

12. Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 : Рішення обласної ради від 23.12.2010 р. – Режим доступу : <http://www-rada.univer.kharkov.ua/files/strategy.pdf>.

Надійшла до редколегії 29.20.2012 р.

УДК 35.1

Н. В. СУХАНОВА

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ УКРАЇНИ

Висвітлено основні проблеми щодо розвитку сфери фізичної культури та спорту України, визначено пріоритетні напрями розвитку цієї галузі виходячи з потреб сьогодення.

Ключові слова: фізична культура і спорт, здоровий спосіб життя, державна політика, інфраструктура.

The basic problem for the development of physical culture and sport of Ukraine, priority directions of development of the industry based on the needs of the present.

Key words: physical culture and sports, healthy lifestyle, public policy, infrastructure.

Однією з основоположних завдань державної оздоровчої політики є створення умов для розвитку фізичної культури і спорту як ефективного засобу залучення дітей, підлітків та молоді до активного способу життя, їх оздоровлення, підвищення рівня фізичного розвитку та профілактики правопорушень.

Перехід до нової економічної моделі відносин в умовах сучасної України викликав структурну перебудову всіх сфер суспільного життя. Не є винятком і сфера фізичної культури і спорту. На думку більшості вчених, безліч чинників і явищ сприяють її погіршенню, а в ряді випадків – кризового стану окремих ланок і організацій системи фізичної культури і спорту. Дослідження всіх груп зв'язків і проявів соціального феномену фізичної культури – загальних, приватних і конкретних – може створити в кінцевому рахунку найбільш повну картину галузі, а також науково обґрунтовану структуру її розвитку й управління.

Досвід багатьох розвинених країн доводить, що завдання реформування сфери фізичної культури та спорту може бути реалізоване за допомогою комплексу добре продуманих державних заходів, втілених на системній основі. Вирішення цих комплексних завдань припускає, крім використання

чисто економічних інструментів, розробку моделей управління та організації сфери виробництва фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг через систему їх стандартизації і сертифікації, застосування соціально-економічних інструментів державного та громадського регулювання, заснованих на маркетингових та інших системах стратегічного менеджменту. Такий підхід передбачає цілеспрямоване здійснення державної політики через реалізацію державних програм галузевого розвитку на державному та місцевому рівнях.

У своєму дослідженні ми спираємося на останні розробки і публікації, що висвітлюють особливості формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту України, зокрема на доробки О. Андришенка, С. Мальона, Л. Матвеева, А. Месь, М. Олійника та ін.

Метою цієї публікації є висвітлення особливостей розвитку сфери фізичної культури та спорту України, виходячи із суспільних потреб і запитів.

У проєкті закону України “Про Загальнодержавну соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на 2013 – 2017 роки” йдеться основні чинники, що спонукають державу до розробки цільових програмних документів щодо удосконалення державної політики у галузі фізичної культури та спорту. Зокрема доводиться, що Україна займає 150 місце серед 223 країн світу за показником середньої тривалості життя. Мешканці нашої країни живуть на 10 років менше, ніж у Євросоюзі та багатьох країнах СНД. За даними Держстату України, кожен десятий українець не доживає до 35 років, а кожен четвертий – до 60 років. Демографічна криза зумовлюється зменшенням кількості населення України з 52,2 млн у 1992 р. до 45,6 млн у 2012 р. [5].

На це впливає низка обставин, серед яких є: несформованість сталих традицій і мотивацій щодо ведення здорового способу життя та фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів засобами фізичної культури і спорту як важливих чинників фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я і подовження тривалості життя; загальне погіршення стану здоров'я населення, що призводить до зменшення кількості осіб, які можуть бути залучені до дитячо-юнацького спорту та спорту вищих досягнень, зокрема спроможних витримувати значні фізичні навантаження та досягати високих спортивних результатів; невідповідність вимогам сучасності та значне відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення сфери фізичної культури і спорту, а саме організаційного, кадрового, науково-методичного, медико-біологічного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного; загострення проблем, пов'язаних із застосуванням спортсменами заборонених допінгових препаратів, та відповідно посилення контролю з боку Всесвітньої антидопінгової агенції [Там же].

Спосіб життя населення України та стан сфери фізичної культури і спорту створюють загрозу здоров'ю та є суттєвим викликом для Української держави на сучасному етапі її розвитку. Ситуація у сфері фізичної культури та спорту залишається складною. Найгострішою проблемою є низький рівень залучення населення (13 %) до занять фізкультурно-оздоровчої спрямованості. За цим показником Україна суттєво поступається Фінляндії, Швеції, Великобританії, Чехії, Німеччині та деяким іншим країнам. Світовий досвід засвідчує, що

оптимальна рухова активність упродовж усього життя кожної людини – найефективніший засіб профілактики захворювань і зміцнення здоров'я. Проблемним є подальше забезпечення гідного представництва держави у світовому спортивному русі. Особливе занепокоєння викликає результативність підготовки резерву для національних збірних команд України, особливо з олімпійських видів спорту.

Вирішити ці проблеми можна, перш за все, за умов удосконалення системи управління сферою фізичної культури і спорту. Сьогодні до цієї системи долучаються Міністерство освіти і науки України, Міністерство оборони України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України, Державна податкова адміністрація України, Державний департамент України з питань виконання покарань, Управління державної охорони України, інші державні інституції. Центральний орган виконавчої влади з фізичної культури і спорту має бути міжгалузевим і розповсюджувати свою діяльність на все населення країни без його розподілу за місцем роботи, навчання або проживання, а ідея формування на демократичних та гуманістичних засадах ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту має стати загальнонаціональною. Необхідно проводити активну державну та громадську роботу, спрямовану на зміцнення цінностей здорового способу життя нації. Усе це має бути одним з першочергових національних пріоритетів розвитку суспільства. Проте вирішення цих завдань неможливе без удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази, наукового, матеріально-технічного та медичного забезпечення, оптимізації системи управління сферою фізичної культури і спорту, а також без достатнього рівня фінансування сфери з боку державного та місцевих бюджетів.

Організаційні засади сфери фізичної культури і спорту, визначені Законом України “Про фізичну культуру і спорт”, до якого шістьма законодавчими актами було внесено відповідні зміни і доповнення. Нова редакція цього закону опрацьовується Робочою групою Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму Верховної Ради України та Державної служби молоді та спорту України.

Для підвищення рівня охоплення населення масовим спортом, за яким Україна суттєво поступається провідним країнам, Урядом України вживаються такі заходи: розроблено соціальні нормативи рівня забезпеченості населення спортивними спорудами, удосконалюється відомча нормативна база; проводиться разом з Міністерством освіти і науки України робота з підвищення ефективності фізичного виховання у навчальних закладах, зокрема запроваджено фізкультурно-оздоровчий комплекс школярів “Козацький гарт” та державний стандарт в галузі освіти “Здоров'я і фізична культура”; здійснюється методичне та організаційне супроводження фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення. Продовж двох останніх років проводиться Всеукраїнський місячник з ремонту спортивних майданчиків “Спорт для всіх

– спільна турбота”, спортивні заходи по всій території України “Спорт для всіх – здоров’я кожного”, “Єдиноборства – масовий спорт”, “Спорт для всіх єднає Україну” та інші; реалізується разом з місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування програма облаштування сучасних спортивних майданчиків (майданчики з синтетичним покриттям для ігрових видів спорту та майданчики з тренажерним обладнанням); створюються разом з Міністерством аграрної політики та фізкультурно-спортивним товариством “Колос” умови для розвитку фізичної культури і спорту серед сільського населення, щорічно проводяться Всеукраїнські сільські спортивні ігри; проводиться разом з заінтересованими міністерствами, фізкультурно-спортивними товариствами “Спартак” і “Україна”, профспілковими організаціями робота з розширення інфраструктури для виробничої фізичної культури на підприємствах і установах, щороку проводяться галузеві спартакіади; організовується разом з Міністерством внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами, фізкультурно-спортивним товариством “Динамо” відповідна професійно-прикладна фізична підготовка, щороку проводяться “Динаміади” та інші масові спортивні змагання; проводиться разом з Міністерством оборони України робота з удосконалення фізичної підготовки військовослужбовців, щороку проводяться спартакіади з військово-прикладних видів спорту, огляди на кращу організацію фізичної підготовки і спортивно-масової роботи у військових частинах та військових навчальних закладах, а також змагання серед допризовної молоді та ін. [1].

У результаті такої співпраці сьогодні в Україні розвиваються 52 олімпійських (у тому числі 39 літніх), 79 неолімпійських та 36 видів спорту для інвалідів. З усіх цих видів спорту щорічно проводиться понад 750 чемпіонатів України серед спортсменів різних вікових груп [Там же].

Така співпраця дає можливість нашій країні приєднатися до провідних спортивних держав світу за підсумками участі національних збірних команд в Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських та Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту.

Відповідно до Програми діяльності Кабінету Міністрів України визначено пріоритетні напрями подальшої роботи Державної служби молоді та спорту України щодо розвитку фізичної культури і спорту:

- 1) підвищення координованості дій зацікавлених органів виконавчої влади та громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості;
- 2) підготовка пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку фізичної культури і спорту;
- 3) забезпечення розвитку інфраструктури фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи серед широких верств населення та фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів;
- 4) створення та забезпечення функціонування мережі сучасних центрів олімпійської підготовки національних збірних команд України, Національного центру паралімпійської і дефлімпійської підготовки та реабілітації інвалідів України у м. Євпаторії, Західного реабілітаційно-спортивного центру;

- 5) удосконалення системи дитячо-юнацького та резервного спорту, покращення матеріально-технічного та фінансового стану відповідних закладів;
- 6) підвищення престижності роботи спортивних тренерів, зростання розмірів стимулювання їх праці та успішних виступів спортсменів на офіційних міжнародних змаганнях з урахуванням досвіду інших країн;
- 7) вживання заходів щодо збільшення кількості та покращення стану спортивних споруд для потреб масового спорту та спорту вищих досягнень, запровадження їх сертифікації тощо [4].

Обласні та районні державні адміністрації, відповідні ради та органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію державної політики у сфері фізичної культури і спорту на місцях і в межах своїх повноважень: здійснюють виконавчі та організаційно-розпорядчі функції щодо організації та розвитку сфери фізичної культури і спорту; приймають в установленому порядку регіональні програми розвитку сфери фізичної культури і спорту і вживають заходи щодо їх виконання; сприяють фізкультурно-оздоровчій та спортивній діяльності у своєму регіоні і створенню сучасної інфраструктури сфери фізичної культури і спорту; організують та проводять різноманітні фізкультурно-спортивні заходи і забезпечують участь представників регіону у всеукраїнських спортивних заходах; здійснюють соціальну рекламу у сфері фізичної культури і спорту; залучають підприємства, організації та установи, що розташовані на підпорядкованій їм території, до розв'язання проблем розвитку фізичної культури і спорту; здійснюють іншу діяльність у сфері фізичної культури і спорту відповідно до чинного законодавства.

Система управління сферою фізичної культури і спорту в Україні потребує серйозних змін, останнім часом активно обговорюється в колі фахівців, на різноманітних нарадах тощо. Існує велика проблема у взаємовідносинах між управліннями, комітетами з питань фізичної культури і спорту та громадськими фізкультурними органами. Стара система управлінських відношень між ними порушена, а нова не дозволяє чітко регулювати їхню діяльність через те, що немає прямого підпорядкування. На жаль, ця проблема залишається актуальною і сьогодні.

Західна модель розвитку фізичної культури і спорту, крім незрівняно кращої матеріально-технічної бази, вигідно відрізняється від нашої, передусім, значно меншою кількістю державних установ (із схожими функціями і повноваженнями) та чиновників, що сприяє чіткішій структуризації та ефективнішому управлінню цією сферою. Особливо помітними є ці переваги на регіональному рівні.

Візьмемо для порівняння досвід сусідньої Румунії, яка в соціалістичну епоху копіювала практично всю радянську спортивну систему, а тепер увійшла до Євросоюзу. У всій Румунії в системі "Спорт для всіх" на зарплаті працює лише 5 осіб (керівник, бухгалтер і 3 інспектора), завдяки чому вони значно більше бюджетних коштів виділяють на масові фізкультурно-оздоровчі заходи. Ці заходи на місцях проводять громадські організації, федерації, ініціативні групи тощо. Фінансування таких заходів відбувається за системою міні-грантів.

Координаторами цієї роботи виступають повітові дирекції спорту, які вивчають відповідні пропозиції та приймають рішення про обсяг фінансування того чи іншого заходу, враховуючи наявні відповідні асигнування з державного бюджету [2, с. 198].

Порівняно з українськими регіональними структурними підрозділами з питань фізичної культури і спорту, чия відповідальність не підкріплена відповідними повноваженнями і матеріальними ресурсами, зарубіжні державні організації, які відповідають за розвиток фізичної культури і спорту, мають значно ширші можливості для повноцінної реалізації державної політики у цій сфері. Навіть в Російській Федерації, яка чи не найбільше успадкувала від радянської системи управління, спостерігаються прояви, з одного боку, територіальної децентралізації управління сферою фізичної культури і спорту і, з іншого боку, концентрації відповідних повноважень у спортивній вертикалі. Так, останнім часом непоодинокими стали факти передачі різних фізкультурно-спортивних організацій з федеральної власності у власність суб'єктів Російської Федерації і муніципальну власність (частіше передають спортивні школи різного типу – ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ, а також різноманітні спортивні споруди). Є також приклади передачі підпорядкованих Міністерству освіти спортивних шкіл у підпорядкування державного органу управління сферою фізичної культури і спорту на рівні суб'єкта Російської Федерації.

Отже, цілком очевидно, що Україні є що перейняти в моделі розвитку фізичної культури і спорту, зокрема на регіональному рівні, в європейських країн, які багато років перебувають на провідних позиціях у світі на найбільших континентальних і світових спортивних форумах, що підтверджує ефективність їхньої моделі управління цією сферою.

У системі менеджменту державних установ і організацій, як і в інших типах організацій, відповідним елементом виступають функції управління види управлінської діяльності, що характеризуються відокремленим комплексом завдань і здійснюються за допомогою спеціальних способів і прийомів [3, с. 43].

Потребує перегляду й оптимізації і функціональне забезпечення Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Луганської обласної державної адміністрації. Необхідно провести ґрунтовне функціональне обстеження організаційної структури всієї облдержадміністрації і зокрема Управління у справах сім'ї, молоді та спорту, головною метою є уточнення функцій, удосконалення організаційної структури та підвищення ефективності їх управлінської діяльності. Функціональне обстеження дає можливість:

– уточнити формулювання функцій, визначених у положеннях про органи виконавчої влади з метою подальшого приведення назв функцій до стандартних логічних блоків, що дозволить уніфікувати спосіб опису розрізаних та суперечливих функцій;

– виключити дублювання функцій і наявність незабезпечених зон діяльності органів виконавчої влади, намітити самостійні та сумісні ділянки при виконанні функцій, що дозволить встановити повноваження на кожному рівні управління;

- привести у відповідність організаційні структури із функціями органів виконавчої влади з метою їх удосконалення, що дозволить усунути дублювання, паралелізм та їх формальну невизначеність;
- оцінити цілісність та ефективність галузевої політики в певному секторі та раціоналізувати систему органів виконавчої влади;
- підвищити ефективність використання трудових та бюджетних ресурсів державної установи, спрямованих на досягнення цілей Уряду у відповідному секторі державного управління.

Література:

1. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004. – К., 2004. – 16 с.
2. Андрющенко О. А. Документний потік України з фізичної культури та спорту: стан і тенденції розвитку / О. А. Андрющенко // Вісн. ХДАК : зб. наук. праць. – 2001. – № 5. – С. 197–207.
3. Государственное управление : основы теории и организации : [учебник] : в 2 т. / [под ред. В. А. Козбаненко]. – Т. 1. – М. : Статут, 2002. – 366 с.
4. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: Закономірності функціонування та розвитку / Ю. П. Мічуда. – К. : Олімпійська література, 2007. – 215 с.
5. Про Загальнодержавну соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на 2013 – 2017 роки : проект Закону України. – Режим доступу : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/8969>.

Надійшла до редколегії 10.01.2013 р.